

“คนดี-คนเลว” ในวัฒนธรรมไทย:
โครงสร้างทางศีลธรรมและมุมมืดของความดีในสังคมไทยร่วมสมัย
“GOOD” AND “BAD” PEOPLE IN THAI CULTURE:
MORAL STRUCTURES AND THE DARK SIDES OF GOODNESS IN CONTEMPORARY
THAI SOCIETY

ไทศิต เครือโสสม^{1*}
Taisith Kruasom^{1*}
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ทบทวนและสังเคราะห์วรรณกรรมเชิงแนวคิดเกี่ยวกับ “คนดี-คนเลว” ในวัฒนธรรมไทย โดยเสนอให้พิจารณาความดีในฐานะโครงสร้างทางศีลธรรมที่ฝังอยู่ในชีวิตประจำวัน มากกว่าการมองว่าเป็นเพียงคุณธรรมส่วนบุคคลที่แยกจากบริบทสังคม บทความใช้กรอบมานุษยวิทยาศีลธรรมและการศึกษาจริยธรรมในชีวิตประจำวันเพื่ออธิบาย 1. การสร้างความหมายของความดี 2. การทำให้ความดีเป็นบรรทัดฐานทางสังคม และ 3. การใช้กรอบดังกล่าวในการจัดประเภทบุคคลว่าเป็นคนดีหรือคนเลวในสังคมไทยร่วมสมัย ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า ความดีไม่ได้เป็นเพียงอุดมคติทางศีลธรรมแต่ยังเป็นกลไกที่สร้างความชอบธรรมและกำกับความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านความคาดหวังทางวัฒนธรรม อุดมคติร่วม และการปฏิบัติซ้ำในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกัน วรรณกรรมจำนวนหนึ่งสะท้อนมุมมืดของความดีเมื่อความดีถูกยกระดับเป็นบรรทัดฐานที่ยากต่อการตั้งคำถาม เช่น ความเหนือกว่าทางศีลธรรม ความรุนแรงเชิงศีลธรรม การทำร้ายผู้อื่นโดยไม่เจตนา และแรงกดดันต่อผู้ที่ถูกคาดหวังให้เป็นคนดี บทความจึงช่วยเปิดมุมมองต่อศีลธรรม ความขัดแย้ง และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยร่วมสมัยได้ลึกยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : 1. คนดี-คนเลว 2. วัฒนธรรมไทย 3. โครงสร้างทางศีลธรรม 4. มุมมืดของความดี 5. สังคมไทยร่วมสมัย

บริหารธุรกิจดุสิตบัณฑิต อาจารย์ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
D.B.A. Lecturer at Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University

*Corresponding author; Email: taisith.k@ubu.ac.th

(Received: 23 December 2025; Revised: 6 January 2026; Accepted: 16 February 2026)

ABSTRACT

This article reviews and synthesizes conceptual literature on the “good person–bad person” binary in Thai culture. It proposes that goodness should be understood as a moral structure embedded in everyday life, rather than being seen merely as an individual virtue detached from its social context. Drawing on moral anthropology and everyday ethics, the article explains (1) how meanings of goodness are constructed, (2) how goodness becomes a social norm, and (3) how such a moral framework is used to classify individuals as good or bad in contemporary Thai society. The synthesis shows that goodness does not function only as a moral ideal, but also as a mechanism that produces legitimacy and regulates social relationships through cultural expectations, shared ideals, and repeated practices in everyday life. At the same time, part of the literature reveals the darker side of goodness when it is elevated into a norm that is difficult to question, including moral superiority, moral violence, unintentional harm, and pressure placed on those expected to be good. The article argues that these phenomena do not arise only from individual ill intent, but are also related to a moral structure that treats goodness as the highest standard for judging persons. In this way, the article opens a deeper understanding of morality, conflict, and coexistence in contemporary Thai society.

Keywords: 1. Good People–Bad People 2. Thai Culture 3. Moral Structure 4. Dark Side of Goodness 5. Contemporary Thai Society

บทนำ

แนวคิดเรื่องคนดี–คนเลวเป็นกรอบการจัดประเภททางศีลธรรมที่ฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน กรอบดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงการประเมินพฤติกรรมส่วนบุคคล หากยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการกำกับความคาดหวัง บทบาท และความเหมาะสมของบุคคลในบริบทที่หลากหลาย ตั้งแต่ครอบครัว ระบบการศึกษา สถาบันศาสนา ไปจนถึงพื้นที่สาธารณะในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในสังคมศาสตร์ที่มองศีลธรรมเป็นระเบียบเชิงความหมายสำหรับจัดวางพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม (Kirchin, 2017; Hettiarachchi, 2012)

ในบริบทดังกล่าว การถูกนิยามว่าเป็นคนดีมักเชื่อมโยงกับความเสียสละ ความอดทน ความสุภาพเรียบร้อย และการไม่สร้างความขัดแย้ง ขณะที่คนเลวมักสัมพันธ์กับการฝ่าฝืนบรรทัดฐาน

หรือการไม่สอดคล้องกับอุดมคติทางศีลธรรมที่สังคมยอมรับร่วมกัน ภาพแบ่งขั้วเช่นนี้สะท้อนกระบวนการตัดสินทางศีลธรรมแบบทวิภาคที่พบได้ทั่วไปในสังคมมนุษย์ (Piazza et al., 2014; Kupfer, 2011) แม้กรอบดังกล่าวจะช่วยสร้างความคาดหวังได้และความมั่นคงทางความหมายในสังคม แต่ก็อาจลดทอนความซับซ้อนของประสบการณ์มนุษย์ และทำให้ความแตกต่าง ความเปราะบาง หรือเงื่อนไขเฉพาะของแต่ละบุคคลถูกมองข้าม (Berker, 2024; Bykvist, 2021)

บทความนี้เสนอให้พิจารณาความดีมีค่าไม่เพียงในฐานะคุณธรรมส่วนบุคคล หากเป็นโครงสร้างทางศีลธรรมที่กำหนดกรอบการรับรู้ การประเมิน และการจัดประเภทบุคคลในสังคม มุมมองนี้สอดคล้องกับงานด้านมนุษยวิทยาและสังคมศาสตร์ที่ชี้ว่า ศีลธรรมมิได้ดำรงอยู่ในฐานะหลักการนามธรรมที่แยกขาดจากชีวิตจริง หากถูกสร้าง ต่อรอง และปฏิบัติผ่านปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นทรัพยากรเชิงสัญลักษณ์ที่ก่อให้เกิดอำนาจ ความชอบธรรม และสถานะทางสังคมได้ (Chabada, 2021; Jasso, 2017; Kaptein, 2023)

ภายใต้เงื่อนไขเช่นนี้ ความดีจึงมิได้มีเพียงด้านสร้างสรรค์ แต่ยังมีมุมมืดที่เกิดจากการยกระดับความดีให้เป็นบรรทัดฐานสูงสุดของการประเมินบุคคล เมื่อความดีถูกทำให้ดูถูกต้องโดยตัวมันเองการตัดสินผู้อื่น การกดทับความเปราะบาง หรือการควบคุมพฤติกรรมในนามของคุณธรรมจึงอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่ถูกมองว่าเป็นการใช้อำนาจ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้จำเป็นต้องเกิดจากเจตนาร้ายของปัจเจก หากเป็นผลเชิงโครงสร้างของบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่ยากต่อการตั้งคำถาม (Häyry, 2019; Benjamin, 2021)

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาในบริบทสังคมไทยยังให้ความสำคัญกับความดีในฐานะคุณค่าทางวัฒนธรรมหรือทุนเชิงศีลธรรมที่ช่วยธำรงความกลมกลืนของสังคม มากกว่าการสังเคราะห์ความดีในฐานะโครงสร้างเชิงอำนาจที่กำกับการจัดลำดับคุณค่าและสถานะของบุคคลอย่างเป็นระบบงานจำนวนมากยังเน้นมิติด้านบวกหรือเชิงบรรทัดฐานของความดี โดยยังตั้งคำถามไม่มากพอบทบาทของกรอบศีลธรรมในการกำหนดว่าใครมีสิทธิ์ตัดสินผู้อื่น ใครได้รับความชอบธรรม และใครถูกทำให้เจียนในนามของคุณธรรม (Choowattanapakorn, 1999; Phaosavasdi et al., 2006)

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิดคนดี-คนเลวในวัฒนธรรมไทย โดยมุ่งทำความเข้าใจความดีในฐานะโครงสร้างทางศีลธรรมที่ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน และพิจารณา มุมมืดของความดีที่ปรากฏในสังคมไทยร่วมสมัย ผ่านกรอบการสังเคราะห์เชิงมานุษยวิทยา บทความนี้ได้มุ่งตัดสินว่าความดีหรือความเลวควรถูกยกย่องหรือปฏิเสธ หากต้องการเปิดพื้นที่ทางวิชาการ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของศีลธรรม ความคาดหวัง และอำนาจที่แฝงอยู่ในกระบวนการจัดประเภทคนในสังคมไทย

เนื้อเรื่อง

2. กรอบแนวคิดและการทบทวนวรรณกรรม

2.1 ศีลธรรมและตัวตนทางศีลธรรม (Moral Personhood)

ในบทความนี้ ตัวตนทางศีลธรรมหมายถึงสถานะของบุคคลที่ถูกก่อรูปและรับรองผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่วนจริยธรรมในชีวิตประจำวันอธิบายการที่ศีลธรรมดำรงอยู่ผ่านการปฏิบัติจริง ขณะที่ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์หมายถึงอำนาจที่ทำงานผ่านการรับรู้และความชอบธรรมทางศีลธรรม

ในทางมานุษยวิทยา ศีลธรรมมิใช่เพียงหลักการนามธรรม แต่เป็นกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมบุคคลให้เป็นผู้มีคุณค่าทางศีลธรรม ผ่านการเรียนรู้ การขัดเกลา และการปฏิบัติซ้ำในชีวิตประจำวันภายใต้บริบทของความสัมพันธ์ อำนาจ และความคาดหวังของสังคม (Fingerhut & Prinz, 2018; Chabada, 2021) การเป็นคนดีจึงไม่ได้หมายถึงการทำตามกฎอย่างเคร่งครัดเท่านั้น หากยังเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทที่สังคมรับรองว่าเหมาะสมและควรค่าแก่การยอมรับ (Heiphetz, 2019, Szumowska & Kruglanski, 2019) แนวคิด moral personhood จึงช่วยให้เห็นว่า ความดีไม่ใช่คุณสมบัติภายในที่ตายตัว หากเป็นสถานะที่ถูกมอบหมาย ยืนยัน และต่อรองผ่านปฏิสัมพันธ์ ความดีจึงแปรผันตามสถานการณ์และระเบียบคุณค่าที่สังคมให้ความสำคัญ (Ni, 2016; Wong, 2025)

2.2 มานุษยวิทยาศีลธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวัน

มานุษยวิทยาศีลธรรมและการศึกษาจริยธรรมในชีวิตประจำวันเสนอให้เข้าใจศีลธรรมผ่านการปฏิบัติจริง มากกว่าผ่านหลักคำสอนหรืออุดมการณ์เชิงนามธรรม ศีลธรรมในมุมมองนี้ก่อตัวขึ้นผ่านการกระทำ การตัดสินใจ และการตอบสนองต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าในชีวิตประจำวัน (Frank, 2016; Häyry, 2019) การตัดสินใจอะไรดีหรือเลวจึงมักเกิดขึ้นในสถานการณ์ธรรมดา เช่น การพูด การนิ่งเงียบ การช่วยเหลือ หรือการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง แม้มักไม่ถูกเรียกชื่ออย่างตรงไปตรงมา (Szumowska & Kruglanski, 2019)

กรอบนี้มีนัยสำคัญต่อการศึกษาสังคมไทย เพราะศีลธรรมจำนวนมากฝังอยู่ในพฤติกรรมที่ดูปกติและควรปฏิบัติ เช่น ความเกรงใจ ความอดทน และการไม่โต้แย้งต่อผู้มีอำนาจ พฤติกรรมเหล่านี้ทำงานทั้งในฐานะกลไกทางศีลธรรมและกลไกทางสังคมที่ช่วยธำรงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยที่คุณค่าทางศีลธรรมไม่จำเป็นต้องถูกกล่าวถึงอย่างเปิดเผย (Choowattanapakorn, 1999; Hettiarachchi, 2012) การมองผ่านเลนส์ชีวิตประจำวันจึงช่วยให้เห็นว่า ความดีไม่ใช่เพียงอุดมคติที่ถูกยกย่อง แต่เป็นบรรทัดฐานที่ถูกทำให้ปกติ ซ้ำซาก และยากต่อการตั้งคำถาม ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ศีลธรรมทำงานในระดับโครงสร้างและรองรับการกดทับหรือความเจ็บงันต่อความไม่เป็นธรรมได้ (Kaptein, 2023; Jasso, 2017)

2.3 ความดี อำนาจ และการควบคุมทางสังคม

นักวิชาการด้านสังคมศาสตร์จำนวนมากเสนอว่า ศีลธรรมมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอำนาจ ความดีในฐานะบรรทัดฐานมิได้เพียงชี้นำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่ยังทำหน้าที่กำกับ ควบคุม และ จัดลำดับความเหมาะสมของบุคคลในสังคม (Bykvist, 2021, Kirchin, 2017) การถูกนิยามว่าเป็นคน ดีอาจมอบอำนาจเชิงศีลธรรมให้บุคคลสามารถตัดสินผู้อื่น หรือกำหนดว่าใครควรได้รับการยอมรับ และใครควรถูกตำหนิ โดยที่กระบวนการดังกล่าวมักถูกทำให้ดูปกติและสมเหตุสมผลในนามของ คุณธรรม

ในบริบทนี้ ความดีสามารถก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ได้โดยไม่ต้องอาศัยการ บังคับอย่างเปิดเผย การตัดสิน การเพิกเฉย หรือการทำให้บางคนรู้สึกผิดในนามของศีลธรรม ล้วนเป็น รูปแบบของอำนาจที่ทำงานผ่านการรับรู้และการยอมรับ จนทำให้ความไม่เท่าเทียมดูเหมาะสมและ ชอบธรรม (Benjamin, 2021; Kaptein, 2023) มุมมืดของความดีในความหมายนี้จึงมิได้เกิดจาก ความล้มเหลวของปัจเจก หากเป็นผลจากการทำให้ความดีถูกสถาปนาเป็นบรรทัดฐานที่yakต่อการ วิพากษ์ เมื่อความดีถูกยกระดับเป็นมาตรฐานสูงสุดของการประเมินบุคคล กลไกการจัดลำดับคุณค่า และการควบคุมทางสังคมจึงดำรงอยู่ได้โดยไม่ถูกมองว่าเป็นการใช้อำนาจ (Häyry, 2019, Jasso, 2017)

2.4 งานศึกษาศีลธรรมในบริบทสังคมไทย

งานศึกษาด้านไทยคดีและมานุษยวิทยาไทยจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นบทบาทของพุทธศีลธรรม แบบเถรวาทในการหล่อหลอมอุดมคติของคนดีในสังคมไทย แนวคิดเรื่องบุญ-บาป ความอดทน การไม่เบียดเบียน และการยอมรับชะตากรรม ถูกใช้เป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่ เหมาะสม ศีลธรรมในบริบทนี้จึงมิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นหลักคำสอนทางศาสนา แต่ยังฝังอยู่ใน จริยธรรมของชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของสังคมไทย (Hettiarachchi, 2012; Phaosavasdi et al, 2006) ขณะเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น โครงสร้างครอบครัวและ สถานะของกลุ่มเปราะบาง ก็ส่งผลต่อวิถีที่อุดมคติของความดีถูกถ่ายทอดและคาดหวังในสังคมไทย ร่วมสมัย (Choowattanapakorn, 1999)

อย่างไรก็ตาม งานจำนวนมากยังเน้นความดีในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างความ กลมกลืน มากกว่าการตั้งคำถามต่อผลกระทบเชิงโครงสร้างของกรอบศีลธรรมดังกล่าว ทำให้มิติ อำนาจที่แฝงอยู่ในการนิยามความดีได้รับความสนใจค่อนข้างจำกัด (Kirchin, 2017, Bykvist, 2021) ช่องว่างสำคัญจึงอยู่ที่การขาดการสังเคราะห์ความดีในฐานะโครงสร้างทางศีลธรรมที่มีมิติอำนาจ ทำงานผ่านชีวิตประจำวัน และมีทั้งด้านสร้างสรรค์กับด้านกดทับ แม้งานร่วมสมัยบางส่วนชี้ว่าบรรทัด ฐานทางศีลธรรมสามารถทำหน้าที่กำกับและสร้างความชอบธรรมในการจัดลำดับคุณค่าของบุคคลได้ (Kaptein, 2023; Häyry, 2019) แต่การประยุกต์กรอบดังกล่าวกับบริบทไทยยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการเสนอกรอบสังเคราะห์ที่เชื่อมโยงตัวตนทาง ศีลธรรม จริยธรรมในชีวิตประจำวัน และมิติอำนาจของความดีเข้าด้วยกัน

3. ความดีและการจัดประเภทคนในวัฒนธรรมไทย

3.1 การสร้างความหมายของคนดีในครอบครัวและการศึกษา

ในสังคมไทย ความหมายของคนดีมักเริ่มก่อรูปตั้งแต่ระดับครอบครัว ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางศีลธรรมในชีวิตประจำวัน เด็กถูกสอนให้เชื่อฟัง อดทน เคารพผู้ใหญ่ และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง คุณลักษณะเหล่านี้มิได้ถ่ายทอดผ่านหลักคำสอนเชิงนามธรรมเท่านั้น แต่ยังฝังอยู่ในกิจวัตร การดักเตือน การชมเชย และการดำเนินอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดมานุษยวิทยาศีลธรรมที่มองการก่อรูปตัวตนทางศีลธรรมผ่านการปฏิบัติซ้ำในชีวิตประจำวัน มากกว่าการเรียนรู้เชิงหลักการ (Chabada, 2021; Fingerhut & Prinz, 2018)

ในระดับสถาบัน ระบบการศึกษาไทยมีบทบาทสำคัญในการทำให้บรรทัดฐานดังกล่าวกลายเป็นมาตรฐานสาธารณะ ผ่านหลักสูตร กิจกรรมหน้าเสาธง การยกย่องเชิดชู และการลงโทษผู้ฝ่าฝืนระเบียบ ความดีจึงไม่ใช่เพียงคุณลักษณะส่วนบุคคล แต่เป็นเกณฑ์ที่สถาบันใช้รับรองและจัดลำดับคุณค่าของบุคคล กระบวนการจัดประเภทเช่นนี้ส่งผลต่อการรับรู้ตนเองและผู้อื่นในระยะยาว ทำให้ความดีถูกมองว่าเป็นคุณสมบัติที่มั่นคง วัดได้ และควรถูกแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ (Heiphetz, 2019, Piazza et al., 2014)

3.2 ศีลธรรมแบบพุทธและความคาดหวังทางสังคม

ศีลธรรมแบบพุทธเถรวาทมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการนิยามความดีในวัฒนธรรมไทย แนวคิดเรื่องบุญ-บาป ความอดทน การไม่เบียดเบียน และการยอมรับผลของการกระทำ ถูกใช้เป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม ความดีจึงผูกโยงกับการควบคุมตนเอง การลดทอนความต้องการส่วนบุคคล และการดำรงความกลมกลืนทางสังคม ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานจริยศาสตร์เชิงเปรียบเทียบที่ชี้ว่า ระบบศีลธรรมในหลายสังคมเอเชียให้ความสำคัญกับความกลมกลืนและระเบียบ มากกว่าการแสดงออกเชิงปัจเจกนิยม (Wong, 2025; Ni, 2016)

ในระดับชีวิตประจำวัน ศีลธรรมดังกล่าวแปรรูปเป็นความคาดหวังที่ไม่จำเป็นต้องถูกประกาศอย่างเป็นทางการ เช่น ความเกรงใจ ความนิงเงียบ และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ผู้ที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังเหล่านี้อาจไม่ถูกตำหนิโดยตรง แต่ถูกประเมิณผ่านสายตา ท่าที และการยอมรับทางสังคม กลไกเช่นนี้ทำให้การจัดประเภทว่าใครเป็นคนดีหรือไม่ดีพองเกิดขึ้นอย่างเงิบงัน ภายใต้สมมติฐานว่าบรรทัดฐานที่ดำรงอยู่นั้นถูกต้องและควรยอมรับ (Rice & Trafimow, 2011; Szumowska & Kruglanski, 2019)

3.3 คนดีในฐานะอุดมคติทางวัฒนธรรม

ภาพของคนดีในวัฒนธรรมไทยมักถูกยกระดับเป็นอุดมคติที่ควรค่าแก่การยึดถือ ทั้งในครอบครัว ชุมชน และระดับสังคมโดยรวม อุดมคตินี้ช่วยธำรงความเป็นระเบียบทางสังคม แต่ก็อาจลดทอนความหลากหลายและความเปราะบางของประสบการณ์มนุษย์ เมื่อคุณค่าทางศีลธรรมถูกทำ

ให้บริสุทธิ์และยากต่อการวิพากษ์ ความแตกต่างที่ไม่สอดคล้องกับอุดมคติดังกล่าวจึงมักถูกตีความว่าเป็นความบกพร่อง (Kirchin, 2017; Bykvist, 2021)

การเป็นคนดีในฐานะอุดมคติมักมาพร้อมความคาดหวังให้บุคคลควบคุมอารมณ์ ไม่แสดงความขัดแย้ง และยอมเสียสละเพื่อส่วนรวมโดยไม่ตั้งคำถาม เมื่ออุดมคติดังกล่าวถูกสถาปนาเป็นบรรทัดฐาน ความไม่สามารถปฏิบัติตาม แม้มีรากฐานจากข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหรือเงื่อนไขชีวิตที่ซับซ้อน ก็อาจถูกตีความว่าเป็นความล้มเหลวทางศีลธรรมของปัจเจก มากกว่าจะถูกมองว่าเป็นผลของความไม่เท่าเทียมทางสังคมหรือแรงกดดันเชิงสถาบัน (Norcross, 2020; Kupfer, 2011)

3.4 การทำให้ความดีเป็นเรื่องปกติและไม่ถูกตั้งคำถาม

ลักษณะสำคัญของการจัดประเภทคนในวัฒนธรรมไทยคือ การทำให้ความดีเป็นเรื่องปกติ และเป็นธรรมชาติ ความดีจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ควรเป็น มากกว่าสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านบริบททางสังคม เมื่อคุณค่าทางศีลธรรมถูกทำให้ดูเหมาะสมโดยตัวมันเอง การตั้งคำถามต่อคุณค่านั้นจึงอาจถูกมองว่าไม่จำเป็นหรือไม่ชอบธรรม (Berker, 2024)

กระบวนการดังกล่าวทำให้โครงสร้างทางศีลธรรมทำงานอย่างแนบเนียน ความดีไม่เพียงเป็นคุณค่า แต่ยังเป็นกรอบอำนาจเชิงวัฒนธรรมที่กำหนดขอบเขตของสิ่งที่สามารถพูด คิด และกระทำได้ในสังคมไทย เมื่อบรรทัดฐานทางศีลธรรมได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง การตัดสินหรือการกีดกันผู้อื่นในนามของคุณธรรมจึงสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ถูกมองว่าเป็นการใช้อำนาจ (Kaptein, 2023)

4. มุมมืดของความดี: การสังเคราะห์เชิงมานุษยวิทยา

4.1 ความเหนือกว่าทางศีลธรรมและการตัดสินผู้อื่น

เมื่อความดีถูกทำให้เป็นบรรทัดฐานทางสังคม การยึดถือความดีอาจก่อให้เกิดความรู้สึกเหนือกว่าทางศีลธรรมโดยไม่รู้ตัว บุคคลที่ถูกยอมรับว่าเป็นคนดีมักได้รับความชอบธรรมในการประเมิน ตีความ และตัดสินพฤติกรรมของผู้อื่นจากจุดยืนที่ดูเหมือนเป็นกลางและถูกต้อง ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับข้อถกเถียงในจริยศาสตร์ร่วมสมัยที่ชี้ว่า การประเมินคุณค่าทางศีลธรรมมักแฝงอำนาจเชิงสถานะและความชอบธรรม โดยเฉพาะเมื่อคุณค่านั้นถูกทำให้ดูเป็นสิ่งที่ควรได้รับการยอมรับโดยทั่วไป (Bykvist, 2021)

ในบริบทไทย ความเหนือกว่าดังกล่าวมักไม่แสดงออกอย่างโจ่งแจ้ง แต่แฝงอยู่ในท่าทีคำพูด และการนิ่งเงียบ การตกเดือนหรือวิจารณ์ผู้อื่นในนามของความดีจึงมักไม่ถูกมองว่าเป็นการใช้อำนาจ หากกลับถูกเข้าใจว่าเป็นความหวังดีหรือความรับผิดชอบทางศีลธรรมของผู้ที่รู้ถูก กระบวนการนี้ทำให้การตัดสินผู้อื่นกลายเป็นเรื่องชอบธรรมและยากต่อการโต้แย้ง (Chan, 2025; Chabada, 2021; Rice & Trafimow, 2011)

4.2 ความรุนแรงเชิงศีลธรรมในชีวิตประจำวัน

มุมมืดอีกประการของความดีคือการก่อให้เกิดความรุนแรงเชิงศีลธรรม ซึ่งมีได้ปรากฏในรูปของการบังคับหรือการลงโทษอย่างเปิดเผย หากเกิดขึ้นผ่านการประเมิน การลดทอนคุณค่า

หรือการทำให้บางคนรู้สึกว่าคุณไม่ดีพอ ความรุนแรงลักษณะนี้แฝงอยู่ในกระบวนการจัดลำดับคุณค่าของบุคคล โดยใช้ความดีเป็นเกณฑ์หลักและทำงานผ่านความชอบธรรมทางศีลธรรมที่ยากต่อการตั้งคำถาม (Häyry, 2019)

ในชีวิตประจำวัน การเพิกเฉย การนิ่งเงียบ หรือการไม่ให้การยอมรับ อาจทำหน้าที่เป็นกลไกของความรุนแรงเชิงศีลธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในสังคมที่ให้คุณค่ากับความกลมกลืนและการไม่เผชิญหน้า ผู้ที่ไม่สอดคล้องกับอุดมคติของความดีจึงอาจถูกกีดกันออกจากพื้นที่ทางสังคมอย่างเงียบๆ ผ่านการตีตรา การเหมารวม หรือการทำให้เรื่องราวของพวกเขาขาดความชอบธรรมในสายตาสาธารณะ (Benjamin, 2021; Mendes, 2024)

4.3 การทำร้ายโดยไม่เจตนาในนามของความดี

ความดีในฐานะอุดมคติทางวัฒนธรรมอาจนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่นโดยไม่เจตนา เมื่อการกระทำใดถูกอธิบายว่าทำไปเพราะหวังดี ผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นมักถูกมองข้ามหรือทำให้เล็กลง การพูดตรง การกดดันให้เข้มแข็ง หรือการคาดหวังให้อดทน อาจถูกมองว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาตนเอง ทั้งที่ในความเป็นจริง การกระทำเหล่านี้อาจสร้างความเจ็บปวดหรือความรู้สึกถูกลดทอนคุณค่า โดยเฉพาะเมื่อเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม (Kaptein, 2023)

ในเชิงมานุษยวิทยา ปรากฏการณ์นี้สะท้อนช่องว่างระหว่างเจตนาดีกับผลลัพธ์ทางสังคม และชี้ว่า ความดีไม่อาจประเมินจากแรงจูงใจของผู้กระทำเพียงอย่างเดียว หากต้องพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้อื่นภายใต้บริบทของความสัมพันธ์ ความเปราะบาง และโครงสร้างอำนาจร่วมด้วย (Norcross, 2020)

4.4 การกดทับอารมณ์และความเปราะบางของคนดี

อีกมุมมืดที่สำคัญของความดีคือการกดทับอารมณ์และความเปราะบางของผู้ที่ถูกคาดหวังให้เป็นคนดี ภายใต้อุดมคติของความอดทนและการควบคุมตนเอง อารมณ์ด้านลบ เช่น ความโกรธ ความอิจฉา หรือความเหนื่อยล้า มักถูกมองว่าไม่เหมาะสมและไม่ควรถูกแสดงออกอย่างเปิดเผย ผลคืออารมณ์เหล่านี้ไม่ได้หายไป หากถูกเก็บกดและแสดงออกในรูปแบบที่ซับซ้อนและไม่ตรงไปตรงมา ซึ่งอาจนำไปสู่ความบอบช้ำทางอารมณ์ที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือการเยียวยาอย่างเหมาะสม (Benjamin, 2021)

การกดทับดังกล่าวอาจนำไปสู่ความตึงเครียดภายใน ความรู้สึกผิดต่อตนเอง หรือการแสดงออกเชิงลบในลักษณะที่ยากต่อการเชื่อมโยงกับอุดมคติของความดี ในระดับสังคม การไม่เปิดพื้นที่ให้กับความเปราะบางทำให้ความดีถูกทำให้เป็นภาพลักษณ์ที่แข็งทื่อ และลดทอนความเป็นมนุษย์ที่ซับซ้อนของปัจเจกบุคคล (Haybron, 2025)

5. การอภิปรายผล: ความดีในสังคมไทยร่วมสมัย

5.1 ความดีในฐานะโครงสร้างทางสังคมในสังคมที่ซับซ้อนและเปราะบาง

ผลการสังเคราะห์ชี้ว่า ความดีในสังคมไทยมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะคุณธรรมส่วนบุคคล หากทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางสังคมที่กำกับพฤติกรรม ความสัมพันธ์ และความคาดหวังของบุคคล ในชีวิตประจำวัน ความดีถูกทำให้เป็นบรรทัดฐานที่ดูเป็นธรรมชาติและไม่ต้องอธิบาย ส่งผลให้การจัดประเภทคนเป็นคนดีหรือคนเลวกลายเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างแนบเนียน แต่มีผลเชิงโครงสร้างต่อการรับรู้คุณค่าและสถานะของบุคคลในสังคม (Chabada, 2021; Bykvist, 2021)

ในมิติทางมานุษยวิทยา ความดีจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของทางเลือกปฏิบัติของปัจเจก หากเป็นผลของกระบวนการทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมตัวตน อารมณ์ และการรับรู้ของบุคคล ความดีมีพลังในการสร้างทั้งความชอบธรรมและการกดขี่ไปพร้อมกัน โดยที่ผู้ปฏิบัติอาจไม่ตระหนักถึงผลกระทบเชิงอำนาจที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกัน ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โครงสร้างครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และรูปแบบการสื่อสาร ทำให้การยึดถืออุดมคติของความดีแบบตายตัวเผชิญข้อจำกัดมากขึ้น บุคคลจำนวนมากต้องเผชิญสถานการณ์ที่ไม่อาจตัดสินได้ง่ายว่าอะไรคือดีหรือเลวอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนว่าสถานะศีลธรรมในสังคมร่วมสมัยมักดำรงอยู่ในลักษณะของระดับ ความไม่แน่นอน และการโต้เถียง มากกว่าการแบ่งขั้วแบบตายตัว (Norcross, 2020)

ภายใต้เงื่อนไขเช่นนี้ การคงไว้ซึ่งอุดมคติของความดีที่เน้นความอดทน การไม่โต้แย้ง และการเสียสละ อาจกลายเป็นภาระทางศีลธรรมที่กดทับความเปราะบางของปัจเจก การเป็นคนดีจึงไม่ใช่เพียงสถานะเชิงบวก แต่ยังเป็นกระบวนการที่ต้องแลกมาด้วยการควบคุมอารมณ์ การยอมรับความไม่เป็นธรรมบางประการ และการจำกัดพื้นที่ในการแสดงออกของตนเอง (Häyry, 2019; Haybron, 2025)

5.2 นัยต่อความเข้าใจความขัดแย้งและการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย

การทำความเข้าใจมมิตของความดีมีนัยสำคัญต่อการอธิบายความขัดแย้งในสังคมไทยร่วมสมัย ความขัดแย้งจำนวนมากมิได้เกิดจากความตั้งใจร้ายหรือการขาดศีลธรรม หากเกิดจากการยึดถือกรอบความดีที่แตกต่างกัน และการใช้อำนาจเชิงศีลธรรมในการตัดสินผู้อื่น การกระทำที่อ้างความดีและคุณธรรมจึงอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ก่อความขัดแย้งได้ เมื่อความดีถูกใช้เป็นฐานของความชอบธรรมในการประณามและควบคุมผู้อื่น (Kaptein, 2023; Roy et al., 2024)

การอภิปรายนี้ชี้ว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอาจต้องอาศัยการมองความดีในฐานะกระบวนการที่ไม่สมบูรณ์และเปิดให้ตั้งคำถามได้ การยอมรับว่าความดีมีทั้งด้านสร้างสรรค์และด้านกดทับ ช่วยเปิดพื้นที่ให้กับความแตกต่าง ความเปราะบาง และการเจรจาเชิงศีลธรรมที่ไม่ผูกขาด ความถูกต้องไว้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในความหมายนี้ การทบทวนความดีอย่างวิพากษ์มิใช่การปฏิเสธคุณค่าทางวัฒนธรรม หากเป็นการทำความเข้าใจความดีในฐานะพลวัตทางสังคมที่ต้องปรับตัวตามบริบท ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และเงื่อนไขของชีวิตร่วมสมัย (Bykvist, 2021)

บทสรุป

บทความนี้สังเคราะห์แนวคิดคนดี-คนเลวในวัฒนธรรมไทย โดยเสนอให้เข้าใจความดีในฐานะโครงสร้างทางศีลธรรมที่ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน มากกว่าจะมองว่าเป็นเพียงคุณธรรมส่วนบุคคลที่แยกจากบริบทสังคม ผ่านกรอบมานุษยวิทยาศีลธรรม บทความชี้ว่า ความดีทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการจัดประเภทบุคคล กำกับพฤติกรรม และสร้างความชอบธรรมในความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งในระดับครอบครัว สถาบัน และพื้นที่สาธารณะของสังคมไทยร่วมสมัย (Chabada, 2021)

ข้อค้นพบสำคัญคือ ความดีมีได้มีเพียงด้านสร้างสรรค์ที่ช่วยธำรงความกลมกลืนของสังคม แต่ยังมีมุมมืดที่ปรากฏในรูปของความเหนือกว่าทางศีลธรรม การตัดสินผู้อื่นในนามของคุณธรรม และการกดทับอารมณ์หรือความเปราะบางของผู้ที่ถูกคาดหวังให้เป็นคนดี มุมมืดเหล่านี้มิได้เกิดจากเจตนาร้ายของปัจเจก หากเป็นผลจากการทำให้ความดีกลายเป็นบรรทัดฐานที่ดูเป็นธรรมชาติและยากต่อการตั้งคำถาม เมื่อความดีมีสถานะเป็นมาตรฐานสูงสุดของการประเมินบุคคล กลไกการจัดลำดับคุณค่าและการควบคุมทางสังคมจึงดำรงอยู่ได้อย่างแนบเนียนภายใต้ภาษาของความชอบธรรม

ในเชิงไทยคดีศึกษา การมองความดีในฐานะโครงสร้างทางวัฒนธรรมช่วยเปิดให้เห็นพลวัตของศีลธรรมในสังคมไทยร่วมสมัยได้รอบด้านมากขึ้น บทความนี้ไม่ได้มุ่งลดทอนคุณค่าของความดี แต่เสนอให้ทำความเข้าใจความดีอย่างมีเงื่อนไข และตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากการยึดถืออุดมคติทางศีลธรรมอย่างตายตัว การเปิดพื้นที่ให้ตั้งคำถามต่อความดีจึงไม่ใช่การบ่อนทำลายศีลธรรม หากเป็นการทำให้ศีลธรรมอยู่ร่วมกับความซับซ้อนและความแตกต่างของมนุษย์ได้อย่างมีความหมาย (Norcross, 2020)

ข้อจำกัดของบทความนี้คือการเป็นงานสังเคราะห์เชิงแนวคิดที่ไม่ได้ใช้ข้อมูลภาคสนามเชิงประจักษ์ งานวิจัยในอนาคตอาจขยายไปสู่การศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มทางสังคมที่หลากหลาย เพื่อสำรวจว่ากรอบคนดี-คนเลวถูกต่อรอง ทำลาย หรือปรับเปลี่ยนอย่างไรในบริบทเฉพาะ การศึกษาดังกล่าวจะช่วยเสริมความเข้าใจบทบาทของโครงสร้างทางศีลธรรมในสังคมไทย และเปิดพื้นที่สำหรับการอภิปรายเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ให้คุณค่ากับความดีอย่างเข้มข้น

บรรณานุกรม

- Benjamin, J. (2021). Acknowledgment, harming, and political trauma: Reflections after the plague year. *Psychoanalytic Perspectives*, 18(3), 401–412.
<https://doi.org/10.1080/1551806X.2021.1941637>
- Berker, S., (2024) “Is There Anti-Fittingness?”, *Ergo an Open Access Journal of Philosophy* 11: 39. <https://doi.org/10.3998/ergo.6916>
- Bykvist, K. (2021). Taking values seriously. *Synthese*, 199(3–4), 6331–6356.
<https://doi.org/10.1007/s11229-021-03071-1>

- Chabada, M. (2021). Moral facts as facts of life. *Filosofický časopis*, 69(Special Issue 3), 10–27. <https://doi.org/10.46854/fc.2021.3s10>
- Chan, B. (2025). The moral worth of mixed actions. *Journal of Ethics*, 29(4), 613–633. <https://doi.org/10.1007/s10892-025-09512-0>
- Choowattanapakorn, T. (1999). The social situation in Thailand: The impact on elderly people. *International Journal of Nursing Practice*, 5(2), 95–99. <https://doi.org/10.1046/j.1440-172X.1999.00155.x>
- Fingerhut, J., & Prinz, J. J. (2018). Grounding evaluative concepts. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 373(1752), 20170142. <https://doi.org/10.1098/rstb.2017.0142>
- Frank, A. W. (2016). Truth telling, companionship, and witness. *Hastings Center Report*, 46(3), 17–21. <https://doi.org/10.1002/hast.591>
- Haybron, D. M. (2025). Well-being and the problem of suffering (pp. 184–212). In *Well-being and the problem of suffering*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/9780191955853.003.0011>
- Häyry, M. (2019). Justice and the possibility of good moralism in bioethics. *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*, 28(2), 236–263. <https://doi.org/10.1017/S0963180119000082>
- Heiphetz, L. (2019). Moral essentialism and generosity among children and adults. *Journal of Experimental Psychology: General*, 148(12), 2077–2090. <https://doi.org/10.1037/xge0000587>
- Hettiarachchi, S. (2012). Sufficiency and material development: A post-secular reflection in the light of Buddhist thought. *European Review*, 20(1), 114–130. <https://doi.org/10.1017/S1062798711000354>
- Jasso, G. (2017). Inequality in the distribution of a good is a bad. *European Sociological Review*, 33(4), 604–614. <https://doi.org/10.1093/esr/jcx062>
- Kaptein, M. (2023). A paradox of ethics: Why people in good organizations do bad things. *Journal of Business Ethics*, 184(1), 297–316. <https://doi.org/10.1007/s10551-022-05142-w>
- Kirchin, S. (2017). *Thick evaluation*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198803430.001.0001>
- Kupfer, J. (2011). When the badness of vice outweighs the goodness of virtue. *Journal of Value Inquiry*, 45(4), 433–441. <https://doi.org/10.1007/s10790-011-9305-x>

- Mendes, J. (2024). A treason against goodness and an argument for death: Re-visiting the trope of the “bad Black mother.” *Hypatia*, 39(4), 812–826.
<https://doi.org/10.1017/hyp.2024.34>
- Ni, P. (2016). Can bad guys have good gongfu? *Journal of Chinese Philosophy*, 43(1–2), 9–31. <https://doi.org/10.1111/1540-6253.12226>
- Norcross, A. (2020). *Morality by degrees: Reasons without demands*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198844990.001.0001>
- Phaosavasdi, S., Taneepanichskul, S., Tannirandorn, Y., Uerpaiojkit, B., Pruksapong, C., Kanjanapitak, A., & Phupong, V. (2006). Morality and rural knowledge to globalization. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 89(2), 265–266.
- Piazza, J., Goodwin, G. P., Rozin, P., & Royzman, E. B. (2014). When a virtue is not a virtue. *Social Cognition*, 32(6), 528–558.
<https://doi.org/10.1521/soco.2014.32.6.528>
- Rice, S., & Trafimow, D. (2011). It’s a just world no matter which way you look at it. *Journal of General Psychology*, 138(3), 229–242.
<https://doi.org/10.1080/00221309.2011.582524>
- Roy, M., Gandsman, A., & Plante, N. (2024). The polarized “naturalizations” of the 2022 Freedom Convoy. *Discover Global Society*, 2(1), Article 83.
<https://doi.org/10.1007/s44282-024-00107-y>
- Szumowska, E., & Kruglanski, A. W. (2019). A stroll through the garden of “goodness” and “badness.” *Psychological Inquiry*, 30(3), 151–154.
<https://doi.org/10.1080/1047840X.2019.1646053>
- Wong, D. B. (2025). Human nature in the ethics of Mengzi and Xunzi (pp. 101–144). In *Oxford handbook of Chinese philosophy*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199945498.013.5>